OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
Neuvotteleva virkamies Minna Piispa
Erityisasiantuntija Hanna Leivo

30.1.2026

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Oikeusministeriön lausunto valtioneuvoston selonteosta sisäisestä turvallisuudesta (VNS 6/2025 vp.) - Teema: rikosprosessiketjun resurssit, vankiloiden turvallisuus

Rikosprosessiketjun resurssit

Sisäisen turvallisuuden selonteko määrittää yhdessä eduskunnan siitä antaman mietinnön kanssa Suomen sisäisen turvallisuuden politiikkaa koskevat keskeiset linjaukset tuleville vuosille. Selonteon toimenpiteissä ja linjauksissa todetaan tarve varmistaa sisäisen turvallisuuden keskeisten viranomaisten, rikosoikeudenhoidon ketjuun kuuluvien oikeushallinnon viranomaisten sekä tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytykset ja turvata niiden rahoituspohja julkisen talouden tilanne huomioiden. Linjaukset sisältävät myös poliisin suorituskyvyn kehittämisen ja tavoitteen operatiivisen henkilöstön määrän lisäämiseen kahden seuraavan hallituskauden aikana yhteensä 10 prosentilla, vähintään 8 800 htv:n tasolle.

Sisäministeriön hallinnonalan toimijoiden, kuten poliisin ja maahanmuuttoviraston resurssointi ja toiminnan tehokkuus vaikuttavat aina oikeudenhoidon toimijoiden (oikeusapu, syyttäjä, tuomioistuimet, vankilat, yhdyskuntaseuraamustoimistot, ulosotto ja oikeusrekisterikeskus) tilanteeseen. Toimivat ja sujuvat prosessit yli sisäministeriön ja oikeusministeriön pääluokkien vaativat toimijoiden oikeasuhtaista resurssointia, ketjumaisten toimijoiden riippuvuussuhteet huomioivaa kehittämistä ja toimintatapojen tarkastelua. Luottamus oikeudenhoitoon ja oikeusvaltion toimijoihin on tärkeää, myös jokaisen rikosprosessiketjun yksittäisen toimijan kannalta. Oikeudenhoidon resurssien riittävyys on keskeinen osa oikeusvaltion toimintaedellytyksiä ja kansalaisten oikeusturvan toteutumista.

Oikeusministeriön hallinnonalan vuoden 2026 määrärahat ovat noin 1,2 miljardia euroa. Hallinnonalan määrärahataso on mitoitukseltaan noin 37 miljoonaa euroa suurempi kuin kuluvan vuoden varsinaisessa talousarviossa, kun vuosittain vaihtelevia vaalimenoja ei oteta huomioon. Vuoden 2026 budjetissa oikeusministeriön hallinnonalan virastotalouden toimintamenoja on noin miljardi euroa (1,029 milj. euroa), mikä vastaa 83 prosentin osuutta pääluokan määrärahoista. Toimintamenomäärärahoista tuomioistuimien osuus on 37 % (n. 380 milj. euroa), Rikosseuraamuslaitos 30 % (310 milj. euroa), Oikeuspalveluviraston 10 % (n. 100 milj. euroa), ulosoton 11 % (115 milj. euroa) ja syyttäjien 6 % (n. vajaa 70 milj. euroa).

Valtioneuvoston selonteossa (VNS 13/2022 vp.) oikeudenhoidosta käsiteltiin laajasti oikeudenhoidon toimintaedellytyksiä, kehittämismahdollisuuksia ja tavoitteita. Selonteossa on todettu nykyisten tehtävien rahoitusvaje, jonka korjaamiseen on osoitettu valtion talouden kehyksissä pysyvää rahoitusta (75 milj. euroa). Vuoden 2026 talousarvioon sisältyy korkeampi 80 milj. euron **selontekorahoitus**,

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Meritullinkatu 10 00170 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	kirjaamo.om@gov.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

joka sisältää myös ruuhkanpurkurahoitusta. Vuoden 2022 oikeudenhoidon selonteon määrärahatarpeissa ja tavoiteasetannassa ei ole huomioitu poliisin oikeudenhoidon selonteon antamisen jälkeen saamia lisäresursseja ja niiden heijastevaikutuksia oikeudenhoidon toimijoille.

Oikeusministeriön pääluokkaan on kohdennettu valtion säästöihin nähden pienempi säästövelvoite, sillä hallitus haluaa huolehtia Suomen ulkoisesta ja sisäisestä turvallisuudesta sekä oikeudenhoidon toimintakyvystä. Valtion yhteensä 10 miljardin euron sopeutustarpeeseen on kuitenkin tarpeen osallistua myös oikeushallinnossa. Kuluvan vuoden talousarvio sisältää oikeusministeriön pääluokkaan leikkauksia yhteensä noin 30,2 milj. euroa, joista virastojen toimintamenosäästöä on 23,8 milj. euroa kattaen tuoreimman kesäkuussa 2025 talouspoliittisen ministerivaliokunnan linjaaman 12,9 milj. euron tuottavuussäästön ja aiemman tuottavuusohjelman mukaisen 10,9 milj. euron säästön.

Talouspoliittinen ministerivaliokunta linjasi helmikuussa 2024, että uusien EU:sta tulevien ja kansallisesta lainsäädännöstä tulevien velvoitteiden myötä tulevat tehtävät resursoidaan pääsääntöisesti luopumalla olemassa olevista tehtävistä tai tehostamalla nykyisten tehtävien hoitamista. Pohjautuen talouspoliittisen ministerivaliokunnan linjauksiin helmikuussa 2024, uusiin lainsäädännön toimeenpanotehtäviin ei pääsääntöisesti kohdisteta lisäresursseja, mikä kiristää virastotalouden liikkumavaraa ja lisää säästöjen ohella tarvetta tehostaa tehtävien hoitoa tai luopua tehtävistä.

Vuoden 2026 talousarvio ei sisällä resurssointia sisäisen turvallisuuden selonteon osalta. Hallitusohjelman mukaan rikosprosessiketjun rahoitusta tarkastellaan kokonaisuutena, jotta pullonkauloja ei synny. Poliisin toiminnan tehostaminen jo saatujen aikaisempien lisärahoitusten myötä ja sisäisen turvallisuuden selonteossa esitetty poliisien vahvuuden edelleen kasvattaminen tulee vaikuttamaan oikeudenhoidon toimijoihin. Poliisin toimien tehostuessa asioita saapuu syyttäjälle syyteharkintaan huomattavasti aiempaa enemmän, mikä heijastuu koko oikeudenhoidon toimintaketjuun. Poliisin rikostorjuntaan käyttämää euroa kohden on arvioitu aiheutuvan oikeusministeriön hallinnonalalle kustannuksia keskimäärin 1,268 euroa. Oikeusministeriössä selvitettiin loppuvuodesta 2025 rikosprosessin yksikkökustannuksia vuoden 2024 kustannustietojen pohjalta ja päivitettiin kerroinlukua.

Viime vuosien aikana poliisi on tehostanut toimintaansa lisärahoituksen myötä ja asioita saapuu syyttäjälle syyteharkintaan huomattavasti aiempaa enemmän. Poliisilla on noin 140 000 asian rästi, jota poliisi tehostetusti purkaa. Syyttäjälaitos on arvioinut vuodesta 2025 alkaen saapuvien asioiden määräksi 100 000 vuodessa, kun edellisen vuosikymmenen keskiarvo on ollut 87 000 asiaa vuodessa. Vuodesta 2025 vuoteen 2028 mennessä poliisin tavoitteena on lisätä rikostorjuntaan käytettäviä määrärahoja kumulatiivisesti 18 milj. euroa (v. 2027 lisäys 16 milj. euroa), tämä tarkoittaisi rikosprosessin vakiokertoimella 20–22 milj. euron lisäkustannuksia lähivuosille. Eduskunnan käsittelyssä sekä valmistelussa on useita rikosprosessin sujuvoittamistoimia, joiden odotetaan joustavoittavan prosessia keskipitkällä aikavälillä ja mahdollistavan resurssien tarkoituksenmukaisemman kohdentamisen, jotta rikosasioiden käsittelyaikoja saataisiin lyhennettyä. Toimien täytäntöönpano ja täysimääräinen hyödyntäminen tulee viemään kuitenkin aikaa. Jos poliisin resursseja kasvatetaan merkittävästi kuten sisäisen turvallisuuden selonteossa esitetään ja resurssit lisääntyisivät juuri rikostorjunnassa, vaikuttaisi se merkittävästi oikeudenhoidon toimijoiden määrärahatarpeeseen.

Muut määrärahaliitännäiset huomiot selonteosta

Selonteossa on tunnistettu toimenpiteitä maahanmuuttoon liittyen sekä EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkauudistuksen (nk. pakti) täytäntöönpanon vaikutuksia Maahanmuuttovirastossa. Pakti tulee vaikuttamaan Maahanmuuttoviraston ohella paljon myös tuomioistuimiin ja oikeusapuun oikeusministeriön hallinnonalalla. EU-sääntelyn voimaantullessa jäsenvaltioilla on oltava oikeudellinen ja operatiivinen valmius uuden lainsäädännön soveltamiseen, pääosin vuoden 2026 puoliväliin mennessä. Toimeenpano vaatii mm. Oikeuspalveluvirastolle julkisen oikeusavun päivystyksen

järjestämistä, jota yksilöllisen avun aiempaa merkittävästi nopeampi järjestämisen tarve edellyttää sekä hallintotuomioistuinten resurssointia vastaamaan nopeutetussa menettelyssä käsiteltävien asioiden kasvua. Lisäksi toimeenpano vaatii oikeusministeriön hallinnonalalla resursseja perusoikeusmonitorointiin. Vaikka sääntelyllä saavutettaisiin säästöä vastaanottomenoissa, vaatii säästön aikaansaaminen riittävää resurssointia julkiseen oikeusapuun ja hallintotuomioistuimiin, sillä ilman sujuvaa ja nopeaa käsittelyä tavoiteltua säästöä ei saada toteutettua. Maahanmuuttopaktin rahoituksesta ei ole tehty linjauksia.

Selonteossa yksi painopistealue on nuoriso- ja jengirikollisuus. Hallitusohjelman mukaan hallitus panostaa myös nuoriso- ja jengirikollisuuden torjuntaan. Oikeusministeriön avustusmomentti sisältää vuoden 2026 talousarviossa 700 000 euron teknisen määrärahasiirron SM:n pääluokasta nuoriso- ja jengirikollisuuden vastaisen toimintaohjelman toimeenpanoon vastaavasti kuin vuonna 2025. Yhteensä nuorten toimintamallin levittämiseen ja radikalisaation ehkäisyyn on suunniteltu kohdennettavaksi avustusmomentilta noin 1,6 milj. euroa eli vastaava määrä kuin tänä vuonna. Avustukset myönnetään hankeavustuksena tarkoitukseltaan rajattuihin hankkeisiin ja avustukset ovat avoimesti haettavissa.

Vankiloiden turvallisuus

Vankimäärä on noussut viime vuosina voimakkaasti ja osin ennakoimattomasti. Vuonna 2025 keskimääräinen käyttöaste suljetuissa vankiloissa oli 114 prosenttia ja avovankiloissa 97 prosenttia. Vankiloiden käyttöaste ei saisi ylittää 90 prosenttia vankilaturvallisuuden takaamiseksi.

Vankimäärän kasvun seurauksena vankilat ovat yliasuttuja ja yhden hengen selleihin joudutaan asuttamaan kaksi henkilöä. Yliasutus lisää vankien välisiä ristiriitoja ja väkivaltatilanteita. Vankimäärän kasvun myötä vankiloihin on tullut entistä huonokuntoisempia päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiviä vankeja, mikä puolestaan lisää turvallisuusriskejä. Vankien väliset väkivaltatilanteet suljetuissa vankiloissa (n=142) ovat olleet kasvussa 2020-luvun, tosin vuosien 2025 ja 2024 välillä ei ole muutosta. Vankien välisissä uhkatilanteissa oli pientä laskua vuonna 2025. Näitä tilanteita on onnistuttu vähentämään onnistuneella sijoittelutoiminnalla. Henkilökuntaan kohdistuneita väkivaltatilanteita oli 60 vuonna 2025 (vuonna 2024 n=35), mikä oli eniten koko 2020-luvulla. Osaltaan tähän kasvuun vaikuttaa vankimäärän nousu. Usein väkivaltaisen käyttäytymisen taustalla on kuitenkin vankien lisääntyneet mielenterveysongelmat sekä entistä rankempi päihteiden käyttö, ja nämä näyttäytyvät väkivaltaisena käytöksenä henkilökuntaa kohtaan. Vankilaturvallisuus on saatu kaikesta huolimatta pysymään kohtuullisella tasolla.

Tällä hetkellä vankiloissa on noin 350 vankia tai tutkintavankia, jotka liittyvät järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan. Järjestäytyneen rikollisuuden vangit pyrkivät usein jatkamaan rikollista toimintaa vankilassa ollessaan. Järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvät vangit on pyritty keskittämään kolmeen vankilaan, joihin on perustettu tehostetun valvonnan osastoja. Järjestäytyneen rikollisuuden toimintamahdollisuuksia vankiloissa on ehkäisty yhteistyössä muiden turvallisuusviranomaisten kanssa.

Suljettujen vankiloiden tilannetta helpottavat Oulun, Vaalan ja Vantaan vankiloiden 200 lisävankipaikkaa, jotka saadaan täysimääräisesti käyttöön vuoden 2026 alkupuolella. Nämä vankipaikat tarvitaan ensisijaisesti aiemmin tehtyjen lainsäädännön uudistusten, mm. seksuaalirikos- ja tutkintavankeuslainsäädännön, aiheuttamiin vankimäärän lisäyksiin ja nykyisen yliasutuksen purkamiseen. Rangaistusten kiristämisistä aiheutuvaan vankimäärän kasvuun vastataan rakentamalla Turun vankilaan noin 140 vankipaikan lisärakennus, jonka on tarkoitus valmistua vuonna 2027. Lisäksi lisävankipaikkatarpeeseen vastataan Helsingin ja Kylmäkosken vankiloiden yhteyteen sijoitettavilla moduuliselliosastoilla, joilla saadaan 120–150 lisävankipaikkaa sekä siirtämällä siirtokelpoinen selliosasto Pelsosta Hämeenlinnan vankilan yhteyteen. Näiden vankipaikkojen on tarkoitus valmistua loppuvuodesta 2026.

Vankimäärän noususta aiheutuu merkittävä menojen kasvu erityisesti henkilöstötarpeen kasvusta, toimitilamenojen noususta sekä vankien perushuollosta ja vanginkuljetuksista johtuen. Julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2026–2029 osoitettiin lisärahoitus hallitusohjelman mukaisten rangaistusten kiristysten edellyttämien vankipaikkojen lisäämiseen. Lisäksi Rikosseuraamuslaitokselle on viime vuosina osoitettu lisämäärärahaa mm. vankilaturvallisuuden parantamiseen, seksuaalirikoslainsäädännön uudistamisesta aiheutuvaan vankimäärän kasvuun ja rikosseuraamusalan tutkintokoulutuksen opiskelijamäärien nostamiseen. Turvallisuutta on parannettu uudistamalla vankiloiden turvatekniikkaa. Rikosseuraamuslaitos on saanut lisämäärärahaa turvatekniikkaan tällä hallituskaudella talousarviossa 2024 3,3 milj. euroa ja 6,75 milj. euroa vuodelle 2025 sekä lisäksi pysyvän vuosittaisen 1,75 milj. euron lisämäärärahan turvatekniikan päivittämiseen vuodesta 2026 lukien.

Vankiloiden turvallisuuden kannalta henkilöstön saatavuuteen ja riittävään henkilötyövuosiresursointiin tulee kiinnittää huomiota. Osaavan henkilöstön riittävä määrä suhteessa vankien määrään, laitosrakenteeseen ja toimintaan tulee olla tasapainossa siten, että vankilaturvallisuus voidaan varmistaa. Oikeusministeriö on valmistellut osana Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio- ja koulutusuudistusta (Rise 3.0) säännökset, joiden mukaan rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmää kehitettäisiin vastaamaan nykyajan koulutusjärjestelyjä sekä erityisesti turvaamaan Rikosseuraamuslaitoksen mahdollisuuden saada riittävästi ammattitaitoista henkilökuntaa. Lisäksi resursseja tulee ohjata vankien päihde- ja mielenterveyskuntoukseen. Päihde- ja mielenterveysongelmat ovat vankien keskuudessa erittäin yleisiä ja kuntoutuksella voidaan edistää vankien vapautumisen jälkeistä integroitumista yhteiskuntaan, mikä osaltaan vähentää myös uusintarikollisuuden riskiä. Erityisryhmien, kuten sekä nuorten ja alaikäisten että katujengiläisten, vankipaikkasijoittamiseen liittyvistä erityiskysymyksistä tulee huolehtia. Erityisryhmien tarpeet tulee ottaa huomioon mm. vankiloiden tila-, toiminta- ja turvallisuusratkaisuissa.

Lopuksi

Oikeudenhoidon selontekoon perustuvat pysyvät lisäykset oikeusministeriön hallinnonalalle ovat 75 milj. euroa vuodesta 2027 lukien, mutta toisaalta kuluvalla vaalikaudella erilaisia säästöpäätöksiä on tehty pysyvällä tasolla reilun 40 milj. euron edestä oikeusministeriön pääluokassa. Sisäisen turvallisuuden selonteossa esitetty poliisien määrän lisääminen johtaa väistämättä koko rikosprosessiketjun kuormituksen kasvuun, mikä vaikuttaa suoraan syyttäjien, tuomioistuinten, oikeusavun ja Rikosseuraamuslaitoksen työmäärään. On erittäin tärkeää, että määrärahamuutoksia rikosasioiden viranomaisketjussa tarkastellaan kokonaisuutena, jotta pullonkauloja ei rikosprosessin eri käsittelyvaiheissa syntyisi. Oikeusministeriö korostaa, että koko rikosprosessiketjun eri vaiheiden toimivuus on keskeistä oikeusturvan ja yhteiskunnan turvallisuuden ja siten sisäisen turvallisuuden pitkäjänteisen kehittämisen kannalta. Oikeusministeriö tulee antamaan eduskunnalle oikeudenhoidonselonteon syksyllä 2026.